

Czechy w XIII wieku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: Jan Długosz, *Roczniki czyli Kroniki Sławnego Królestwa Polskiego*, ks. 9, przekł. J. Mrukówna, Warszawa 2009.
- Źródło: Kwiniusz Kurcusz Rufus, *Historia Aleksandra Wielkiego* (ks. VIII, rozdz. 3-6), oprac. zespół pod kier. L. Winniczuk.
- Źródło: Bravo B., Węcowski M., Wipszycka E., Wolicki A., *Historia Starożytnych Greków. Tom III: Okres klasyczny*, Warszawa 2009, s. 297–298.

- Źródło: Demostenes, *Wybór mów*, „Trzecia mowa przeciw Filipowi”, rozdz. 32–34.

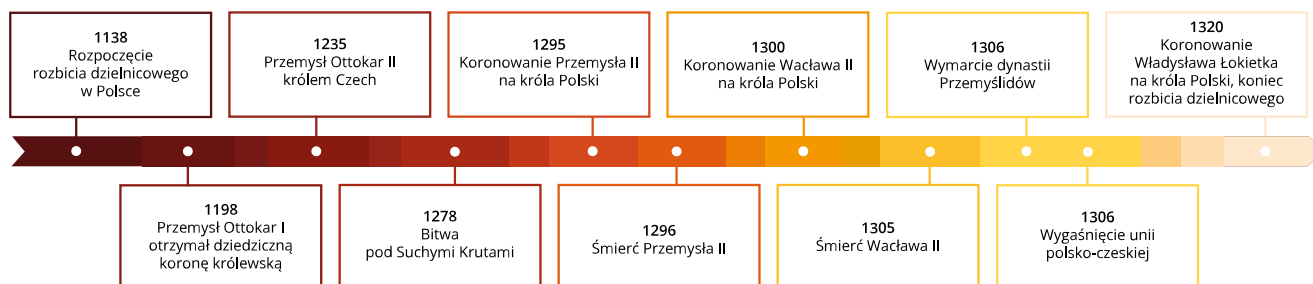
Czechy w XIII wieku

Jan Matejko, *Śmierć Przemysława w Rogoźnie*. Obraz przedstawiający zamach na polskiego króla w 1296 r., dokonany z inspiracji margrabiów brandenburskich.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czechy, pozostając, w przeciwieństwie do Polski, częścią cesarstwa niemieckiego, w XIII w. uniknęły rozbicia dzielnicowego i zachowały jedność polityczną. Władcy tego kraju otrzymali dziedziczny tytuł królewski (1198 r.) i zostali zaliczeni do grona elektorów Rzeszy. Po podbojach terytorialnych króla Przemysła Ottokara II Czechy czasowo zyskały dostęp do północnych wybrzeży Morza Adriatyckiego. Czeski król Wacław II zdobył polską koronę, a jego syn – Wacław III pozostawał przez rok królem Węgier.

Jednak zdobycze terytorialne i polityczne Czechów nie były trwałe, a wpływowa dynastia Przemyślidów wymarła w 1306 roku. Znacznie solidniejsze były osiągnięcia gospodarcze: rozwój miast czeskich i wprowadzona w 1300 r. waluta – grosz praski, pozostająca do połowy XVI w. najpopularniejszą monetą obiegową i przeliczeniową w środkowej Europie.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

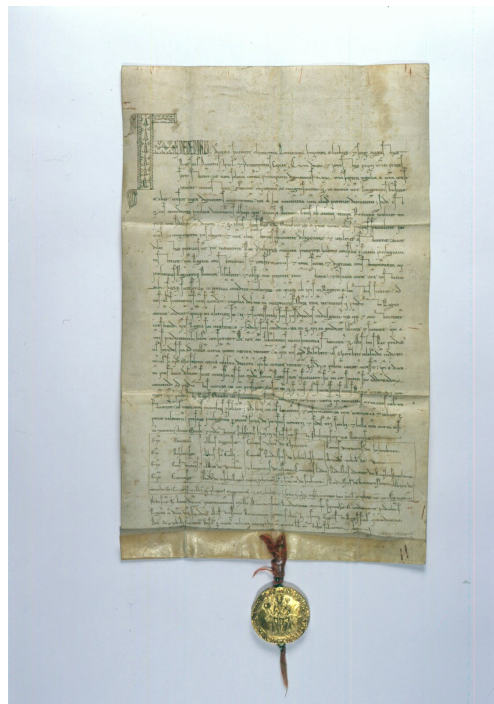
- Wyjaśnisz, w jaki sposób Czechy uzyskały dziedziczny tytuł królewski.
- Opiszysz podboje terytorialne władców Czech.
- Przeanalizujesz skutki bitwy pod Suchymi Krutami dla Europy Środkowej.
- Ocenisz znaczenie zmian gospodarczych w XIII-wiecznych Czechach.

Przeczytaj

Królestwo Czech

Po okresie rozbicia i osłabienia władzy książęcej w XII w. jedność Czech została w końcu tego stulecia przywrócona. Władcy Czech zostali uhonorowani dziedzicznym tytułem królewskim. W 1198 r. dziedziczną koronę otrzymał od niemieckiego króla Ottona IV Welfa 43-letni Przemysław Ottokar I z dynastii Przemyślidów. W 1212 r. władca ten dodatkowo uzyskał od króla Fryderyka II tzw. Złotą Bullę Sycylijską, ograniczającą zależność królów Czech od cesarstwa.

Warto zaznaczyć różnicę w podejściu do cesarstwa, prezentowaną przez władców polskich i czeskich. O ile najpotężniejsi władcy piastowscy, poza krótkim okresem współpracy Bolesława Chrobrego z Ottonem III, budowali swoją potęgę na rywalizacji z cesarstwem, o tyle władcy Czech opierali pozycję i karierę państwa czeskiego na współpracy z królami niemieckimi i z cesarstwem.

Złota Bulla Sycylijska – dokument wydany 26 września 1212 r. przez króla, a późniejszego cesarza Fryderyka II; przyznawał dziedziczny tytuł królewski książętom Czech i zmniejszał obowiązkowe posiłki wojskowe dostarczane cesarzowi do 300 zbrojnych.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Po 1212 r. Czesi zostali zaliczeni do grona elektorów Rzeszy. Królestwo Czech stało się jedną z najważniejszych ziem w ramach cesarstwa. Rozpoczął się też napływ ludności niemieckiej, zwłaszcza na niezamieszkałe dotąd pograniczne tereny górskie (m.in. Sudety i Rudawy). Przez cały XIII w. Czechy umacniały swoją pozycję w Europie, zawarły traktaty

wojskowe z zakonem krzyżackim, zaczęły uzyskiwać wpływy na Śląsku oraz stały się najsilniejszym państwem w regionie.

Złoty król

Po śmierci Przemysła Ottokara I władzę przejął jego syn – Wacław I, a następnie w 1253 r. wnuk – Przemysł Ottokar II. Ten ostatni ze względu na świetność panowania, potęgę i swoje bogactwo zwany jest „złotym królem”.

Jednak wysoka pozycja Czech w XIII w. jest w znacznym stopniu związana z upadkiem autorytetu i silnej władzy cesarskiej na zachodzie, gdzie coraz większą rolę zaczęli pełnić książęta terytorialni. Ale tylko Czechom, dotąd wchodzącym w skład [Królestwa Niemieckiego](#), udało się – pozostając co prawda w obrębie cesarstwa – uzyskać koronę królewską.

Rok 1254 przyniósł polityczne zawirowania w Rzeszy. Umarł ostatni król niemiecki Fryderyk II z dynastii Hohenstaufów, co dało początek walce o władzę. Przemysł Ottokar II zajął księstwa Austrii, Styrii i Karyntii, znacznie powiększając rozmiary czeskiego państwa, które sięgało aż północnych wybrzeży Morza Adriatyckiego. Innym kierunkiem ekspansji Przemysła Ottokara II były słabnące Węgry i – częściowo – Śląsk.

W 1273 r. Przemysł Ottokar II chciał sięgnąć po koronę króla Niemiec, jednak elektorowie, obawiając się potęgi króla Czech, powołali na tron Rudolfa I Habsburga. Początkowo Przemysł godził się z porażką i zawarł w 1276 r. układ, na mocy którego zrzekał się władzy w krajach austriackich i składał hołd lenny z Czech i Moraw. Jednak wkrótce król czeski zmienił zdanie i przystąpił do walki, nawiązując wcześniej sojusze m.in. z książętami bawarskimi i polskimi (Leszkiem Czarnym, Bolesławem V Wstydliwym i Henrykiem IV Prawym). Zaatakował Austrię, gdzie 25 sierpnia 1278 r. doszło do bitwy pod Suchymi Krutami (niem. *Dürnkrut*) stoczonej między wojskami niemieckiego króla Rudolfa I Habsburga a Przemysłem Ottokarem II, królem Czech. Wojska czeskie i ich sprzymierzeńcy ponieśli całkowitą klęskę, a król, mimo że przeżył samą walkę, jeszcze na polu bitwy został zabity. Czesi stracili władzę nad zdobytymi terytoriami Austrii, Styrii i Karyntii, które przejęli Habsburgowie. Ziemie te w niedługim czasie stały się podstawą potęgi rosnącej w siłę dynastii.

Maksymalny zasięg terytorialny Królestwa Czech za panowania króla Przemysła Ottokara II. Jakie współczesne państwa znalazły się wówczas w granicach Królestwa Czech?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Maximilian Dörbbecker (Chumwa), licencja: CC BY-SA 3.0.

Walka o polską koronę

Następcą Przemysła Ottokara II został jego syn – Wacław. W momencie śmierci ojca miał zaledwie siedem lat, zatem jego losy praktycznie zależały od zwycięzcy w bitwie – Rudolfa I Habsburga. Młodziutki Wacław trafił do Berlina, a następnie do Szpandawy, gdzie był traktowany jako zakładnik mający zapewnić spokój w razie ewentualnego sprzeciwu Czechów wobec rabunkowej polityki Brandenburczyków.

Kilka lat spędzonych w Brandenburgii odbiło się na psychice przyszłego władcy. Wacław II był nieprzeciętnie inteligentny, ale jednocześnie chorobliwie ambitny, zabobonny (obawiał się m.in. burzy) i skłonny do ascezy połączonej z zamiłowaniem do rozpusty.

Od 1285 r. Wacław rządził samodzielnie w Czechach i Morawach jako lennik Rudolfa I Habsburga. Zrezygnował z ekspansywnej polityki na terytorium Rzeszy i skupił uwagę na Europie Środkowej. W latach 80. XIII w. wysunął roszczenia terytorialne pod adresem książąt piastowskich i w 1291 r., powołując się na testament swojej ciotki, wdowy po księciu krakowskim Leszku Czarnym, zajął ziemię krakowską i sandomierską. Pięć lat później, podczas nieudanej próby porwania dokonanej z inspiracji margrabiów brandenburskich, został zamordowany książę wielkopolski Przemysł II. To umożliwiło Wacławowi kontynuowanie ekspansji. W 1296 r. dołączył do swoich zdobyczy Wielkopolskę oraz Pomorze Gdańskie i zmusił Władysława Łokietka, który przejął większość spadku po Przemysle II, do ucieczki. Ostatecznie w 1300 r. koronował się w Gnieźnie na króla Polski.

Rok później, po wygaśnięciu na Węgrzech dynastii Arpadów, Wacław II rozpoczął starania o tron węgierski. Rywalizował z Andegawenami wspieranymi przez cesarza Albrechta Habsburga. W latach 1301-1306 królem Węgier i jednocześnie od 1305 r. królem Czech i władcą Polski był syn Wacława II – Wacław III.

Zdobycze polityczne Wacława II okazały się nietrwałe. Po jego nagłej śmierci na gruźlicę w 1305 r. syn i następca musiał zrezygnować z pretensji do tronu węgierskiego. Skupił się więc na utrzymaniu bądź odzyskaniu władzy w Polsce, ponieważ i tu po odejściu Wacława II doszło do kryzysu rządów czeskich. Wacław III został zamordowany w Ołomuńcu w trakcie wyprawy, którą podjął na Polskę w 1306 roku. W ten sposób wymarła dynastia Przemyślidów.

Intensywny rozwój gospodarczy

Wacław II, król Czech i Polski z dynastii Przemyślidów, na obrazie Jana Matejki
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czechy w XIII wieku to nie tylko podboje terytorialne, ale też znaczące przemiany gospodarcze. Trwała intensywna kolonizacja na **prawie niemieckim**, regulującym zasady funkcjonowania miejskich i wiejskich samorządów. Szybko rozwijały się czeskie miasta, a Praga była jedną z najważniejszych stolic Europy.

Procesy urbanizacyjne sprzyjały rozwojowi przemysłu: doskonale funkcjonowały np. kopalnie srebra. Wprowadzona do obiegu przez Wacława II w 1300 r. srebrna moneta, czyli grosz praski, przez lata pełniła funkcję najpopularniejszej monety obiegowej i przeliczeniowej w Europie Środkowej.

Słownik

Królestwo Niemieckie

(łac. *Regnum Teutonicum*, niem. *Königreich Deutschland*) – średniowieczne i nowożytne państwo na terenie dzisiejszych Niemiec, Austrii, Holandii, Belgii, Luksemburga, Słowenii oraz częściowo Szwajcarii i Francji. Instytucjonalnie tożsame z Królestwem wschodniofrankijskim – nazwę *Królestwo Niemieckie* stosuje się dla epoki po wymarciu dynastii Karolingów. Od 962 r. część składowa i rdzeń terytorialny Świętego Cesarstwa Rzymskiego.

prawo niemieckie

termin powstały w początku XIII w. na Śląsku i Morawach (pierwszy zapis śląski z 1221 r.), oznaczający swobody i prawa, przyznawane kolonistom przybywającym od końca XII w. z Rzeszy na wezwanie władców i wielkich właścicieli ziemskich

prawo magdeburskie

popularny w średniowiecznej Polsce wariant prawa niemieckiego; opierało się na zasadach prawnych pochodzących z Magdeburga

Słowa kluczowe

Czechy w średniowieczu, Królestwo Czech, Europa Środkowa w średniowieczu, Rzesza Niemiecka w średniowieczu, Wacław II

Bibliografia

M. Barański, *Historia Polski średniowiecznej*, Poznań 2012.

B. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986.

T. Jurek, E. Kizik, *Historia Polski do 1572 roku*, Warszawa 2013.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj polecenia

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D6OrWXmf8>

Film opowiadający o początkach i rozwoju Królestwa Czech.

Polecenie 2

Opisz początki Królestwa Czech.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Przedstaw główne kierunki ekspansji politycznej monarchii czeskiej w wieku XIII.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z drugą częścią wykładu historyka Jerzego Pysiaka i wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPTD82P1B>

Film opowiadający o rządach czeskich w Polsce.

Polecenie 2

Przedstaw genezę i upadek rządów czeskich w Polsce.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Stwórz oś chronologiczną przedstawiającą panowanie czeskie w Polsce.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz koronowanych władców Czech.

☐ Bolesław Srogi

☐ Przemysław I Ottokar

☐ Brzetysław I

☐ Wratysław II

Ćwiczenie 2

Uporządkuj chronologicznie wydarzenia od najwcześniejszego.

Bitwa pod Suchymi Krutami (Dürnkrut)

Władysław II królem Polski

Śmierć Wacława III

Panowanie Przemysła I Ottokara

Ćwiczenie 3

Przeczytaj tekst źródłowy i opisz, o jakim wydarzeniu jest w nim mowa.

« Ale nieunikniony los, który go prześladował, obrócił w niwecz jego wielkie nadzieje i plany. Przygotowawszy znaczne wojska z własnych i pomocniczych sił maszeruje w kierunku Krakowa. Ale kiedy dla oceny własnych i obcych sił zatrzymał się w Ołomuńcu, gdzie przybyli do niego niektórzy popierający go rycerze polscy, i w południe położył się do snu w domu dziekana Ołomuńca w jednej tylko koszuli z powodu nadmiernego upału, pewien rycerz, który już dawno na to czatował, trzeciego sierpnia zadał mu wiele dotkliwych ran i zamordował go za to, że dniami i nocami oddawał się pijaństwu i zaspokajaniu najsprośniejszych chuci ciała, grabił cudze dobra i gwałcił cudze żony.

Cytat za: Jan Długosz, *Roczniki czyli Kroniki Sławnego Królestwa Polskiego*, ks. 9, przekł. J. Mrukówna, Warszawa 2009.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 4

Dokonaj oceny polityki zagranicznej jak i gospodarczej Wacława II z perspektywy czeskiego mieszczanina żyjącego w Pradze w XIII w.

Twoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Czechy w XIII wieku

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

X. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego. Uczeń:

5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbitcia dzielnicowego i dziejów Europy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, w jaki sposób Czechy uzyskały dziedziczny tytuł królewski;
- opisuje podboje terytorialne władców Czech w XIII wieku;
- analizuje skutki bitwy pod Suchymi Krutami dla Europy Środkowej;
- ocenia znaczenie zmian gospodarczych w XIII-wiecznych Czechach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Czechy w XIII wieku”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Nauczyciel poleca uczniom przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat i cele lekcji zawarte we „Wprowadzeniu”, omawia krótko planowany przebieg zajęć.
2. Prowadzący poleca, by uczniowie pracowali w parach i opracowali swoje mapy myśli związane z tematem (hasło centralne: „Czechy w XIII wieku”). Wybrana osoba z danej pary przedstawia swoje propozycje, ochotnik zapisuje je propozycje na tablicy. Pozostali uczniowie odnoszą się do tych sugestii, uzupełniając je o swoje propozycje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje.
2. Praca z multimedium („Film”). Nauczyciel poleca, aby jedna osoba przeczytała polecenie nr 2: „Przedstaw główne kierunki ekspansji politycznej monarchii czeskiej w wieku XIII”. Prosi uczniów, aby podczas emisji filmu notowali najważniejsze informacje, a następnie w parach wykonali wspomniane polecenie. Po zakończeniu filmu i czasie przeznaczonym na pracę uczniów wybrana dwójka uczniowska prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją.
3. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Uczniowie oglądają film, a następnie na polecenie nauczyciela dobierają się w 4-osobowe grupy, w których wykonują polecenie nr 2. Tworzą w grupach oś czasu przedstawiającą panowanie czeskie w Polsce na przełomie XIII i XIV wieku. Następnie wybrana grupa przedstawia swoją propozycję, pozostali uczniowie mogą dopowiadać istotne ich zdaniem informacje i uzupełniać oś czasu.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, następuje wspólne omówienie: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego. Później nauczyciel analizuje przebieg lekcji i przeprowadza ewaluację, z której wnioski wykorzysta w przyszłości.

2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy grup uczniowskich.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 1, 2 i 4 z sekcji „Film + Sprawdź się”.
2. (Dla uczniów chętnych) Wykonaj polecenie nr 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- M. Barański, *Historia Polski średniowiecznej*, Poznań 2012.
- B. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986.
- T. Jurek, E. Kizik, *Historia Polski do 1572 roku*, Warszawa 2013.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z filmami, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę. Nauczyciel mogą wykorzystać zawarte w nich informacje podczas pracy nad prezentacją przygotowywaną przed zajęciami.